

Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Examining the Views of Classroom Teachers on Inclusive Education

Adile DEĞİRMENCİ KURT¹

Ekber TOMUL²

Öz

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırma Antalya ili merkez ilçelerinden Muratpaşa'da yer alan bir devlet ilkokulunda tam zamanlı çalışan 5 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin seçiminde kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar arasında kaynaştırma eğitiminde öğretmenler ile diğer paydaşlar arasında yeterli düzeyde işbirliğinin olmadığı, öğretmenlerin bu süreçte hem kişisel hem de mesleki olarak çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Rehberlik servislerinin yeterli düzeyde işbirliği içerisinde olmadığı, aile farkındalığının ise bu süreçte çok alt seviyelerde kaldığı belirtilmiştir. Sınıf öğretmenleri kaynaştırma uygulamaları, hizmet içi eğitim ve uzman desteği konularında yetersiz olduklarını ve velilerin çocuklarının farklı olduğunu kabul etmemelerinin kaynaştırma uygulamasındaki en büyük sorunlardan birisi olduğunu, gereken desteğin sağlanması durumunda ise kaynaştırma eğitimi uygulamalarında da çok daha başarılı olacaklarını belirtmektedir. Elde edilen sonuçlara ilişkin ileriki araştırmalara yol gösterici nitelikte öneriler getirilerek çalışma sonuçları raporlaştırılarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma eğitimi, özel eğitim, sınıf öğretmenleri

Abstract

The purpose of this study is to reveal classroom teachers' views about training of inclusive students. Phenomenological design which one of qualitative research design was used in this study. The study was carried out with 5 class teachers working full time in a public elementary school in Muratpaşa, one of the central districts of Antalya. Snowball sampling method was used to the selection of teachers' surveyed. The participants comprised of 10 classroom teachers. The data was collected through semi-structured interview form which developed by researchers. The data obtained was analyzed with content analysis technique. In the study it is seen that there is not enough cooperation through classroom teachers and other stakeholders and teachers appear to have various problems which personal and professional in this process. It was stated that guidance services were not cooperating adequately and family awareness remained at very low levels. Also it is concluded that inclusive students' academic achievement increased and they have achieved positive progress about their personal development in this process. The results of the study were reported and suggestions were made to guide future research on the results obtaine.

Keywords: Inclusive education, special education, classroom teachers

* Bu çalışma, 9-12 Ekim 2019 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen VII. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹Doktora öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Burdur-Türkiye, adegirmenci07@gmail.com

²Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Burdur-Türkiye, ekbertomul@gmail.com

GİRİŞ

Kaynaştırma eğitimi, genel olarak özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenerek, bireyselleştirilmiş eğitim programı rehberliğinde ve gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanmasıyla, genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte yer aldığı eğitim uygulaması olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz ve Melekoğlu, 2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2006) ise "kaynaştırma eğitimi; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır" şeklinde tanımlanmaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitim görmesi düşüncesi yeni bir düşünce değildir. Genel ve özel eğitim alanlarındaki değişimler, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinde insana verilen önem ve insan hakları alanındaki gelişmeler kaynaştırma düşüncesinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Uygulamalarda farklılıklar olmakla birlikte bugün pek çok ülkede kaynaştırma düşüncesi benimsenmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bu doğrultuda özel eğitim kapsamında niceliksel çoğunluğu oluşturan ve kaynaştırma eğitimine katılan bireylerle ilgili sosyal, kültürel, eğitimsel ve hukuki düzenlemeler yapılmakta ve kaynaştırma eğitimi birçok ulusal ve uluslararası yasal düzenlemede yer almaktadır.

Kaynaştırma eğitimi bağlamında sınıf öğretmenleri özelinde Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde (Anılan ve Kayacan, 2015; Gül ve Vuran, 2015; Babaoğlu ve Yılmaz, 2010; Vural ve Yıkılmış, 2008) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin sistemli bir eğitim almadıkları, kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının net olmadığı (hem olumlu hem olumsuz olduğu), sınıflara ilişkin fiziki yetersizlikler yaşadıkları ve bu uygulamanın sınıf yönetimini olumsuz etkilediği gibi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Kaynaştırma eğitiminin öğrenciler için etkili olabilmesi için, öncelikle sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisini kabul etmeli ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik sınıf içi yardımlarda bulunması kaynaştırma eğitimi açısından önemlidir. Bu bağlamda sınıf içi yardımda öğretmenlerin sınıfa girmeden önce kaynaştırma öğrencisinin gereksinim ve ihtiyaçlarına uygun olarak çok iyi planlamalar yapmaları ve derse başladıktan sonra hazırlanan eğitim programına uygun hareket etmeleri ve materyallerin öğrencilere yönelik hazırlanmış olması gerekir. Kaynaştırma eğitimini bizzat uygulayıcı olarak gerçek sınıf ortamında yaşayan sınıf öğretmenlerinin bu bağlamda yaşadıkları deneyimlerin ortaya çıkarılmasının, ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte özel gereksinimli öğrenciler için daha anlamlı eğitim ortamlarının hazırlanmasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, alan yazında yer alan araştırmalara katkı sağlamak ve kaynaştırma eğitiminde ileriye yönelik iyileştirici çalışmalar yapabilmek açısından önemli ve gerekli olduğu düşünülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, temel eğitim kademesinde görev alan sınıf eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini tespit etmektir.

Problem Cümlesi

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

Temel eğitim kademesinde görev alan sınıf eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi bağlamında kendilerini geliştirmek için yaptıkları çalışmalar ve uygulamalar nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin kurumları bünyesinde kaynaştırma eğitimi ne derece etkili yürütülmektedir?

3. Sınıf öğretmenlerinin bir öğrencinin kaynaştırma öğrencisi olduğuna yönelik tespitleri nasıl gerçekleşmektedir?
4. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi bağlamında kendi sınıflarında deneyimledikleri sorunlar nelerdir?
5. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde istenilen başarının gerçekleşmesinde veya gerçekleşmemesinde etkili olan faktörler nelerdir?
6. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanması için ebeveynler ve okul yöneticilerinden beklentileri nelerdir?
7. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimini daha iyi hale getirmek için sundukları çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve deneyimleri betimlemeye çalışıldığından, araştırma deseni olarak nitel araştırma yöntemlerinden kişilerin deneyimlerinin kendi bakış açısı ile elde edilmesine olanak sağlayan (Lohnson ve Christensen, 2008) olgubilim deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin asıl amaçlarından biri araştırmaya dâhil edilen bireylerin algılarının ve deneyimlerinin ortaya konmasıdır (Fraenkel ve Wallen, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Kaynaştırma eğitimi bağlamında ele alınan bu çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi olgusu ele alınmıştır. Bu olgudan doğrudan etkilenen ve olguyu etkileyen sınıf öğretmenlerinin deneyimleri ve görüşleri derinlemesine betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Olgubilim araştırmalarında çalışma grubu araştırmanın kapsamı bağlamında yaşanan olguyu aktarabilecek ve deneyimlerini yansıtabilecek bireyler ya da gruplar olduğu ifade edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda çalışmaya dahil edilen sınıf öğretmenlerinin belirlenmesinde örnekleme tekniği olarak kişiden kişiye, kişiden de durumlara ulaşarak farkı olguları açıklayabilmeye olanak sağlayan (Patton, 2014) kartopu örnekleme tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ili merkez ilçelerinden Muratpaşa'da yer alan bir devlet ilkokulunun sınıf öğretmenleri ve bu öğretmenlerin önerdiği ve deneyimlerinden faydalanılabileceği diğer sınıf öğretmenleri ile birlikte toplamda beş sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların soruları içtenlikle cevaplandırmaları için isimleri belirtilmeyip kodlanarak araştırmacı tarafından saklı tutulmuştur. Katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılırken Ö: Öğretmen olduğunu ifade eden bir kodlama sistemi tercih edilmiştir. Örneğin (Ö1) birinci sınıf öğretmenini ifade etmektedir. Katılımcılara yönelik özelliklere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Hizmet yılı	Medeni durumu	Öğrenim Durumu
Ö1	Erkek	36	Evli	Lisans
Ö2	Kadın	34	Evli	Lisans
Ö3	Kadın	43	Evli	Lisans
Ö4	Kadın	30	Evli	Lisans
Ö5	Erkek	20	Evli	Lisans

Veri Toplama Araçları

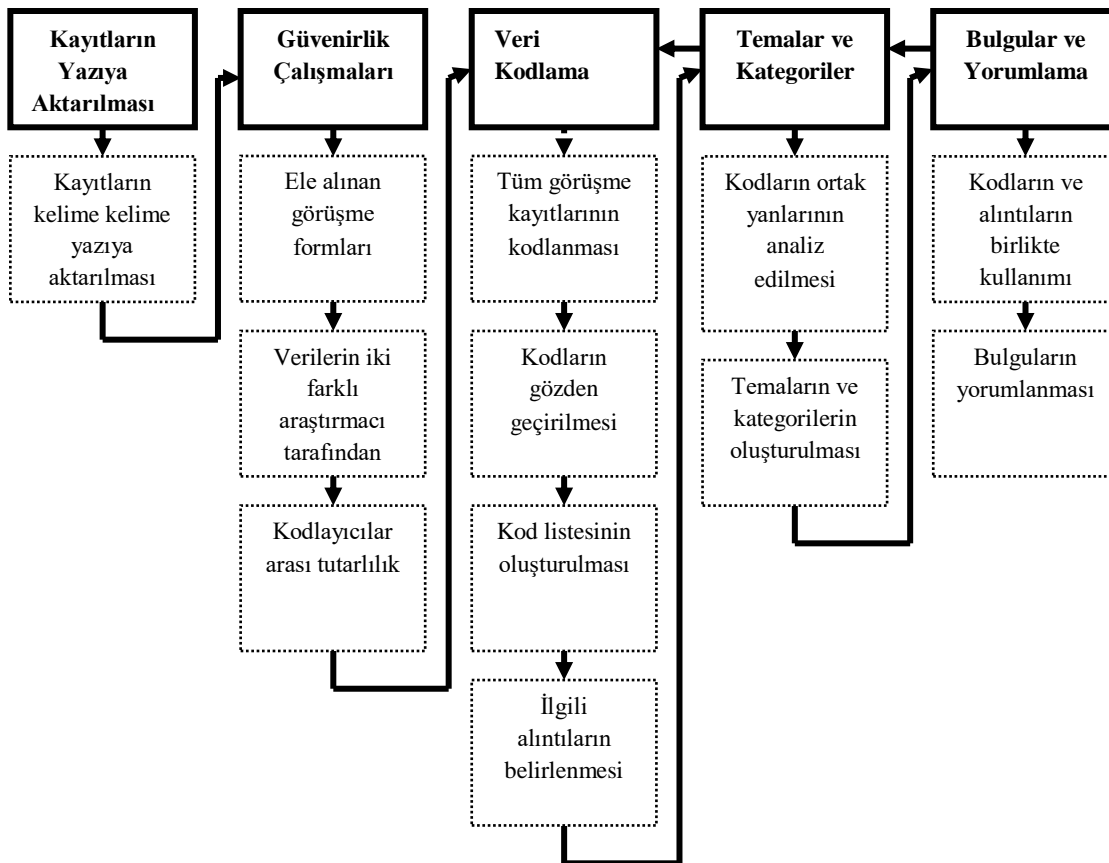
Katılımcıların kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini almak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme sorularına dayanan katılımcı türüne uygun bireysel görüşme formları uygulanmıştır. Görüşme, bireylerin verilerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olduğu için (Yıldırım ve Şimşek, 2013) tercih edilmiştir. Katılımcılarla yapılan

görüşmeler yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular alan uzmanlarına gösterilmiş gerekli olan düzeltmeler yapıldıktan sonra sorulara son şekli verilmiştir.

Araştırma bağlamında katılımcılarla yapılan görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılar araştırmanın amacından haberdar edilmiş ve kişisel bilgilerinin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı bildirilmiştir. Sorular benimsenen görüşme formu yaklaşımı dolayısıyla belli bir sırada sorulmamıştır. Görüşmeler esnasında katılımcıların görüşlerini zenginleştirmelerini sağlamak amacıyla sondaj sorularına (...ile kast ettiğiniz nedir? Bu konuda biraz daha açıklama yapabilir misiniz?) yer verilmiştir. Bu süreçte veri kaybını engellemek ve zaman kazanmak için katılımcıların izni ile görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşme sürecinde araştırmacı tarafından notlar alınmıştır

Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Cohen, Manion ve Morrison (2007)'a göre içerik analizi, eldeki yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi işlemi olarak da tanımlanmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analiz edilmesinde ana tema ve sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Görüşme sırasında yapılan kayıtlar olduğu gibi yazıya dökülmüş ve bu işlem görüşme yapılan 5 sınıf öğretmeni için tekrarlanmıştır. Yazıya dökülen görüşmeler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her bir soru için ayrı bir dosya açılmış ve kodlamalar araştırmacı tarafından yapılarak ana tema ve alt temalar belirlenmiştir. Kayda alınan görüşmelerin analizi Ok ve Erdoğan (2010) tarafından geliştirilen ve bu çalışma bağlamında uyarlanan beş aşamalı bir model dikkate alınarak yapılmıştır (Şekil 1).

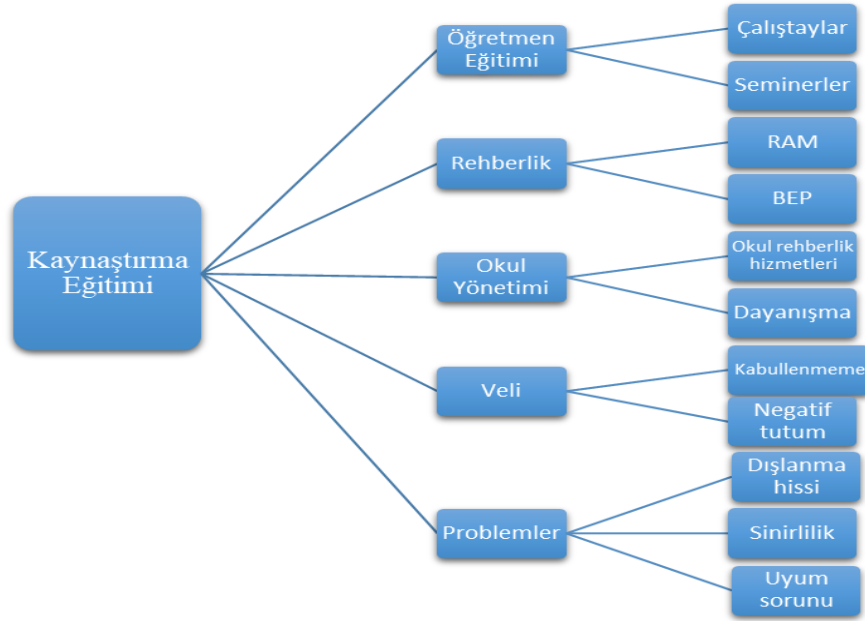
Şekil 1. Nitel Veri Analiz Sürecinde İzlenen Aşamalar

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmada “geçerlik” bilimsel bulguların doğruluğu, “güvenirlik” ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın iç geçerliğinin sağlanmasında yarı-yapılandırılmış görüşme formu geliştirilirken ilgili alanyazın taranarak konu ile ilgili bir kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma bulgularının güvenilirliğini ve geçerliğini artırmak amacıyla öğretmen görüşlerinden sıkça alıntılar yapılmış, çalışma grubu seçimi, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve veri toplama süreci ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Araştırmanın iç güvenirliliğini (tutarlılığını) arttırmak için bulguların tamamı yorum yapılmadan doğrudan verilmiştir. Ayrıca görüşmede elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve bağımsız bir araştırmacı ayrı ayrı kodlamalar yapmış ve kodlamalar karşılaştırılarak tutarlılık oranı hesaplanmıştır. Tutarlılık oranı hesaplaması sonucu Kohen kappa katsayısının aritmetik ortalaması .88 olarak saptanmıştır. Kappa katsayısının 0.00 ile .20 arasında olması, uyumun olmadığı; .21 ile .40 arasında olması, orta düzeyde bir uyumun olduğu; .41 ile .60 arasında olması, çoğunlukla uyumun olduğu; .61 ile .80 arasında olması, önemli düzeyde bir uyumun olduğu; .81 ile 1.00 arasında olması ise mükemmel bir uyumun olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Landis&Koch, 1977). Böylelikle araştırmada değerlendiriciler arasında mükemmel bir uyum olduğu görülmüş ve kodlamanın güvenilir olduğuna karar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada cevap aranan her bir alt probleme ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Sınıf öğretmenleri ile yüz yüze görüşerek elde edilen verilerden hareketle ulaşılan kategoriler ve temalar Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Sınıf Öğretmenlerinden Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Elde Edilen Kategoriler ve Temalar

1. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Bağlamında Kendilerini Geliştirmek İçin Yaptıkları Çalışmalar ve Uygulamalar

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi bağlamında kendilerini geliştirmek için yaptıkları çalışmalara ilişkin cevaplar “özel eğitim dersi alma”, “kendi gözlemlerine dayanma”, “teorik eğitim alma”, “kurs alma” olarak kaydedilmiştir. Elde edilen görüşme kayıtlarından bazıları şunlardır:

Ö1: "Eğitim sürecimizde özel eğitim dersi aldık. Kendim de öğretmen çocuğuyum. Okul bahçelerinde büyüdüm. Bu tür olayları küçük yaştan beri gözlemlediğime inanıyorum."

Ö2: "Ders alamadım ama 80 saatlik bir kurs aldım."

Ö3: "Teorik eğitim aldım."

Ö4: "Almadım sadece kızımın dolayısı çok okudum çok araştırdım. Yani yaşayarak öğrendim."

2. Sınıf Öğretmenlerinin Kurumları Bünyesinde Kaynaştırma Eğitiminin Ne Derece Etkili Yürütüldüğüne İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenlerinin kurumları bünyesinde kaynaştırma eğitiminin ne derece etkili yürütüldüğüne ilişkin cevapları "rehberlik hizmetlerinin sağladığı imkanlar", kurs ve eğitim alınması", "rehber öğretmenler ile işbirliği" olarak kaydedilmiştir. Elde edilen görüşme kayıtlarından bazıları şunlardır:

Ö1: "Rehberlik servisiyle birlikte okulda kaynaştırma problemi olan çocukların özelliklerini tespit ederek öğretmenler kurulunda tespit edilen sorunlara yaklaşımlar konusunda tüm öğretmenlerin bilgilendirilip ortak uygulama yaparak çok başarılar sağladığımız konular oldu."

Ö5: "İdareciler bu konuda destek sağlamaya çalışıyorlar. Seminerlere ve çalıştaylara katılmamızı teşvik ediyorlar."

Ö4: "Okumak, eğitime katılmak. Kurumda şöyle her şey sınıf öğretmenine bağlı. Kurum gerekli desteği veriyor."

3. Sınıf Öğretmenlerinin Bir Öğrencinin Kaynaştırma Öğrencisi Olduğuna Yönelik Tespitlerinin Gerçekleşme Durumu

Sınıf öğretmenlerinin bir öğrencinin kaynaştırma öğrencisi olduğuna yönelik tespitlerinin nasıl gerçekleştiğine ilişkin cevaplar "arkadaşları ile uyum sorunu yaşamaları, okuduğunu anlama sorunlarının gerçekleştiği, ders dışı uğraşlarının olması, sınıf içi gözlemler aracılığı ile" olarak kaydedilmiştir. Elde edilen bazı görüşme kayıtları şunlardır:

Ö1: "İlk tanımlamada arkadaşlarıyla uyumda, okulda da kurallara uymakta sıkıntı yaşadığını gözlemliyorsunuz Okuduğunu anlamada matematikte problem algısının zayıf olduğunu fark ediyorsunuz."

Ö2: "Öğrenci diğer arkadaşları gibi derse katılmıyor. Kendi dünyaları var. Açıkça dersle ilgilenmeyip başka şeylerle ilgileniyorlar."

Ö3: "İlk etapta sınıftaki öğrencilerden farklı davranışlar göstermektedir."

Ö4: "Önce davranışlarından sonra zaman içerisinde tanıyorsunuz, gözliyorsunuz birden karar verilmiyor biliyorsunuz."

4. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Bağlamında Kendi Sınıflarında Deneyimledikleri Sorunlar

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi bağlamında kendi sınıflarında deneyimledikleri sorunlara ilişkin verilen cevaplar daha çok aile kabullenmemesi kaynaklı ihmal edilen öğrenciler, rehberlik servisinin uyumsuz çalışması, sınıf içinde yaşanan şiddet durumları, kaynaştırma öğrencilerinin yadırganması, dışlanma ve sinirlilik olarak kaydedilmiştir. Elde edilen bazı görüşme kayıtları şunlardır:

Ö1: ".....Genelde genetik olarak gelen bu özellikleri taşıdığı için karşınızda aynı problemleri taşıyan ve algılamada güçlük çeken aile profilleriyle karşılaşıyorsunuz. Öğretmen olarak siz olaya duyarlı davranıyorsunuz. Rehberlik servisleri bu konuda ciddi adım atmadıkları ve ciddi çalıştırılmadıkları için siz yalnız kalıyorsunuz..."

Ö2: "Kaynaştırma öğrencilerini diğer öğrenciler biraz yadırgıyor. Birbirlerine karşı bazı şiddet olayları olabiliyor."

Ö5: "Devamlı uyumsuz davranışlar ile uğraşılıyor."

5. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Ne Derece Başarı Elde Edildiğine İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenlerinden kaynaştırma eğitiminde ne derece başarı elde edildiğine ilişkin cevaplar alındığında genellikle bu hususta başarı elde edilemediği, rehberlik servislerinin nitelikli olmadığı, rehber öğretmenlerin gerekli donanıma sahip olmadığı, öğretmenin sürekli kendini geliştirerek başarılı olabileceğine yönelik ifadeler ortaya çıkmıştır. Konuya ilişkin elde edilen bazı görüşme kayıtları şunlardır:

Ö1: "İstenilen başarının gerçekleşmesinde rehberlik servisinin bu konuda yeterli bir becerisi ve yaklaşımı olduğunu düşünmüyorum. Çözüm üretmekten ziyade sorun üretmeye, veli benim başımdan gitsin, bana sorun getirmesin, düşüncesiyle hareket ettiği için o çözüm odaklı olmaktan ziyade sorun olduğu zaman öğretmeni suçlayarak daha da sorunu büyütüp öğretmenle veliyi karşı karşıya bıraktığını çok defa gözlemledim..."

Ö2: "Başarılı olacağına ben pek inanmıyorum. Çünkü 45 kişilik sınıflarda ayrıca BEP'li öğrenciyle uğraşmak çok zor. Ama ayrıca bireysel ders verildiği zaman etkili oluyor. Bireysel olarak ders verilmesinde fayda var."

Ö3: "Kaynaştırma öğrencilerine özel eğitim sınıflarında ders verilmesinin daha iyi olacağını düşünüyorum."

Ö5: "İstenilen başarı çok ütöpik görünmektedir. Bu bağlamda donanımlı dersler almayan ancak kendisinden donanımlı eğitim verilmesi beklenen biz sınıf öğretmenleri ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Maalesef rehber öğretmenlerin de bizden farkı yok bu konuda."

6. Ebeveynler ve Okul Yöneticilerinden Beklentiler

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanması için ebeveynler ve okul yöneticilerinden beklentilerine ilişkin genellikle seminer ve konferansların düzenlenmesi, onlara normal öğrenciler gibi davranılması gerektiği, ailenin durumun farkında olarak davranması gerektiği, rehberlik servisi ile beraber BEP hazırlanması ve ailenin öğretmene yardımcı olması gibi cevaplar alınmıştır. Konuya ilişkin elde edilen bazı görüşme kayıtları şunlardır:

Ö1: "Kaynaştırma eğitimi alacak öğrencinin sadece bir sınıfın değil, tüm okulun problemi olduğu, okulda da diğer arkadaşlarıyla çevreyle uyum sağlaması gerektiği anlayışıyla hareket edilerek rehberlik servisiyle beraber BEP planının yapılması gerekmektedir."

Ö2: "...Okulda bazı öğrencilerin velileri rapor almak istemiyorlar. Kabullenmek istemiyorlar. Çok bilinçli olmayan veliler var."

Ö3: "Velinin durumu kabullenip öğretmene yardımcı olması gerekmektedir."

Ö4: "Her şeyi kabullenmeye bağlı. Önemli olan onun yapısını bilerek dışlamadan hareket etmek. Beklentilerin yüksek olmaması gerekiyor. Onu yüreklendirmek gerekiyor. Ama en önemlisi; "ben seni seviyorum, benim için çok önemlisin" diye ifade edip hissettirmek."

7. Kaynaştırma Öğrencilerinin Eğitimine İlişkin Çözüm Önerileri

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimini daha iyi hale getirmek için sundukları çözüm önerilerine ilişkin genellikle her okulda özel eğitim uzmanı olması, rehberlik servislerinin öğretmenlerle daha uyumlu çalışması, öğrencilere bire bir destek verilmesi, aile-öğretmen-rehberlik servisi işbirliği gibi cevaplar alınmıştır. Konuya ilişkin elde edilen bazı görüşme kayıtları şunlardır:

Ö2: "...birebir eğitim daha faydalı diye düşünüyorum. Rehberlik öğretmeni ilgileniyor ama sistem öyle normal sınıflarda yapılıyor. Birebir yapılırsa daha faydalı olur."

Ö3: "...Rehber öğretmenler göstermelik çalışmalar altında velilerle sohbet etmektedir. Gerçekten aile-okul birliği sağlanmak zorundadır."

Ö4: "...Daha çok özel eğitim uzmanı olan öğretmenlerin o sınıfa destek vermesi gerekiyor. Mutlaka özel eğitim uzmanı olması gerekiyor."

Ö5: "Donanımlı bireyler donanımlı öğretmenlerin ellerinde yetişir. Yükseköğretim kurumlarının her öğretmenlik alanında özel eğitim dersi zorunlu olmalı. Çünkü sınıf içerisinde öğrenciye en büyük yardımcı öğretmendir. Tüm öğretmenler özel eğitim alanında temel bilgilere sahip olmalıdır."

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Temel eğitim düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin ele alındığı bu çalışmadan elde edilen bulgular ilgili alan yazın ve Türkiye'deki kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde yorumlanarak tartışılmıştır.

Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin kendilerini geliştirmek için seminerlere, çalıştaylara katıldığı, bunun yanı sıra bireysel olarak kendilerini bu hususta daha donanımlı hale getirmeye çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Gözlemlere dayalı ve bireysel olarak kaynaştırma eğitimi öğrencileri ile ilgilenip onların ihtiyacına yönelik profesyonel destek almadan, sadece kuramsal bilgilerle destek olmaya çalıştıkları bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Çalışma bağlamında öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri ile ilgili nasıl bir eğitim verilmesine dair bilgiye ihtiyacı olduğu ancak bu bilginin alan uzmanları tarafından kendilerine sağlanmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç Karaca (2018) tarafından yapılan ve kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin mesleki yeterliklerine etkisini konu alan çalışmanın sonuçları ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Öğretmenlerin fırsat buldukça ve yönetimden izin alınabildiği takdirde seminerlere ve konferanslara giderek kendilerini bu hususta geliştirmeye çalıştıkları elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Kaynaştırma eğitiminin ne derece etkili yürütüldüğüne ilişkin öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda kurumun ve kurum içerisinde öğretmenlerin birbirlerine destek vererek birtakım zorlukları aşmaya çalıştıkları görülmüştür. Ataman (1996)' a göre kaynaştırma eğitiminin başarılı olabilmesi için kaynaştırma uygulanan bir sınıfta ayırım gözetmeksizin tüm çocukların öğretmenin olumlu tutumlarını hissetmesi gereklidir. Kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanmasında öğretmenlerin, ailelerin, rehberlik uzmanlarının ve okul yönetimlerinin etkisi çok belirleyicidir. Ancak bazı kaynaştırma öğrencilerinin ihtiyaçlarına cevap verilmesi profesyonel bir eğitim alınmasını gerektirmektedir. Özellikle sınıf öğretmenlerinin örgün eğitimle yeni tanışan kaynaştırma eğitimi alacak öğrencilere karşı daha hassas olmaları beklenmektedir (Demir ve Açar, 2011). Bu bağlamda sadece kendi bireysel mücadelesi ve gelişimi ile kaynaştırma öğrencilere destek verecek öğretmenlerin bu mücadelesi arzu edilen seviyede gerçekleşmeyebilir. Dolayısıyla kaynaştırma eğitiminde istenilen seviyede etkili ve nitelikli sonuçların alınabilmesi için ailenin, öğretmenin, kurumun, rehberlik sevisinin ve özel eğitim uzmanlarının işbirliği içerisinde olması önem teşkil etmektedir.

Öğretmenler ile yapılan görüşmeler neticesinde kaynaştırma öğrencisinin nasıl tespit edildiğine ilişkin farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Genellikle öğretmenlerin uyum sorunu ve algılama güçlüğü çeken öğrencilere yönelik kaynaştırma öğrencisi olduğu düşüncesi belirlemektedir. Ancak kaynaştırma öğrencisinin tespiti için başta aile olmak üzere öğrencinin gelişimine katkı sağlayan tüm bireylerin ilgili öğrencileri gözlemlemesi ve davranışları kaydetmesi gerekmektedir. Özellikle ailenin, belirlenen amaçlar doğrultusunda öğrencinin doğru ve yanlış tepkilerini kaydetme becerisini öğrenmesi sağlanmalıdır. Bir öğrencinin kaynaştırma eğitim hizmetleri için uygunluğuna karar verme süreci, RAM aracılığı ile yapılan ayrıntılı değerlendirme süreci sonunda belirlenebilir (MEB, 2010). Burada aileye ve öğretmene düşen en büyük sorumluluğun durumu RAM ile paylaşmak ve öğrencinin gelişimine destek

olacak her türlü bilgiyi kurum ile paylaşmak olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuçlar neticesinde öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik destek verme süreçlerinde RAM ile beraber hareket etmenin aksine bireysel olarak çözümler yaratmaya ve kendilerini bu hususta geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının, ailelerin ilk etapta kabullenmekte dahi zorlandıkları bu durumu profesyonel bir yardım ve destek almadan aşabilme durumu pek mümkün görünmemektedir. Nitelikli bir eğitim hizmetinin verilmemesinin, hem sınıf atmosferini hem de özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciyi farklı açılardan etkileyeceği söylenebilir. Kaynaştırma öğrencisinin tanılama süreci, öğrencinin nasıl bir eğitime ihtiyacı olduğunu belirleyeceğinden bu aşamada tüm paydaşlara düşen sorumluluğun çok ciddi olduğu söylenebilir.

Kaynaştırma öğrencileri ile ilgili olarak sınıf içerisinde öğretmenlerin en çok deneyimledikleri durumlar diğer öğrenciler tarafından kabullenmeme, kavga, uyum sorunu ve kaynaştırma öğrencilerinde sinirlilik olarak belirtilmiştir. Benzer durum Gök'ün (2013) çalışmasında da, kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar incelenmiş ve kaynaştırma öğrencisi ile iletişim sorunların yaşandığını, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenemediğini, sınıfların kalabalık olduğunu belirlenmiştir. Benzer şekilde Demir ve Açar (2011)'de yapmış oldukları çalışmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin rehberlik faaliyetlerinin eksikliği, sınıf mevcutlarının fazla olması, okul-sınıf ortamının donanım açısından yetersizliği, kendilerinden kaynaklanan bazı durumlar (yöntem-teknik vs.) ve diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerinden olumsuz etkilenmesi durumlarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla elde edilen sonuçlar dikkate alındığında sınıf içerisinde kaynaştırma öğrencisi ile ilişkili farklı problemlerin ortaya çıktığı ve bunlara yalnız olarak çözüm üretme hususunda öğretmenlerin sıkıntı yaşadığı ifade edilebilir.

Kaynaştırma uygulamalarının doğru ve amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bir takım ön hazırlıkların, düzenlemelerin, uyarlamaların yapılması, genel ilkelerin yerine getirilmesi ve temel ölçütlerin karşılanması gerekmektedir. Kaynaştırmadan beklenen yararların sağlanabilmesi, kaynaştırmanın amacına tam anlamıyla ulaşabilmesi için bu eğitimin ilgili mevzuat doğrultusunda gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir (Kargın, 2004). Kaynaştırmanın başarısı, özel gereksinimli bireylerin özel eğitim ve normal eğitim hizmetlerini yeterli biçimde alabilmelerine bağlıdır (Batu ve Kırcaali İftar, 2011). Ancak, çalışma bağlamında elde edilen sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin bu başarının elde edilmesini çok uzak hedef olarak gördükleri, paydaşların üstlerine düşen sorumluluğu yerine getirmedikleri ve rehberlik servislerinin bu konuya yeterince ilgi göstermedikleri görüşlerini beyan ettikleri kayda alınmıştır. Benzer şekilde Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılmış olan bilimsel araştırmalara bakıldığında yapılan çalışmaların bir başarıyı ortaya koymaktan ziyade okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, rehber öğretmenlerin, velilerin, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin ve diğer öğrencilerin kaynaştırma uygulamaları sırasında yaşadıkları sorunlara dikkat çektiği görülmektedir (Atıcı, 2014; Batu, Çolak ve Odluyurt, 2012; Gök ve Erbaş, 2011). Dolayısıyla arzu edilen başarının yakalanabilmesi hususunda paydaşların birlikte ve profesyonel destek hizmetleri ile işbirliği içerisinde olması kaçınılmaz görülmektedir.

Çalışma bağlamında aileler ile ilgili elde edilen sonuçlar arasında çocuğunun bu durumunu kabullenmeme sonucu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, okul ile işbirliği içerisinde olmaktan ziyade kendi çocuğunun bu durumunu kabullenmeyip normal eğitim sürecine dahil edilmesini ısrarla talep eden ebeveynler olduğu öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Benzer şekilde Berkant ve Atılğan (2011) de, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında aile desteği ile ilgili olarak yaşadıkları sorunlar arasında ailelerin, çocuklarının özel eğitim alması gerektiğini kabullenmemeleri, ilgisiz ve sorumsuz olmaları, aileyle iletişim kurulamaması, bilinçsiz ve bilgisiz olmaları ve okuma-yazma bilmemelerin ön plana çıktığını belirtmiştir. Çalışmada elde edilen bu sonuç, ailelerin genel anlamda eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve bunun da çocuklarının özel eğitim durumlarına yansımaları olarak görülebilir.

Çalışmada öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerine gerekli desteğin birebir eğitim uygulamaları ya da özel eğitim uzmanı desteği alarak sınıfla bütünleşmesi kanaatine varmışlardır. Başka bir çalışmada da kaynaştırma eğitimi uygulamalarında öğrencilerle ilgili olarak destek eğitim odasının oluşturulmasını, uygulamaya yönelik olarak ise program yoğunluğunun azaltılmasını ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerekli hizmet içi eğitimlerin verilmesini önermişlerdir (Berkant ve Atılgan, 2017). Kargın'ın (2004) araştırmasında ise kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırmak için öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi, aday öğretmenlerin de hizmet öncesinde hem teorik hem de uygulamalı derslerle yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Güteryüz'ün (2014), sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini incelediği çalışmasının sonucunda RAM ile öğretmenin birlikte hareket edilmesi ve kaynaştırma öğrencisine daha fazla zaman ayrılması gerektiği, özel eğitim sınıflarının açılması ve özel eğitim uzmanlarının olması gerektiği, özel eğitim veren okulların yaygınlaştırılması, sınıfta kaynaştırma eğitimi belirli saatlerle ve belirli derslerle sınırlandırılması ve okulların fiziki şartları düzenlenirken kaynaştırma öğrencilerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmada elde edilen sonuçlar ışığında kaynaştırma eğitimi bağlamında aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- ❖ Çalışmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik eğitim gereksinimleri olduğu ve BEP hazırlama konusunda yetersiz oldukları belirlendiğinden, aday öğretmenler ve diğer öğretmenler hizmet içinde eğitimleri için gerekli teorik ve uygulamalı eğitimler verilebilir.
- ❖ Kaynaştırma eğitiminde istenilen başarının elde edilmesinde okul-aile-RAM-özel eğitim uzmanı işbirliğinin sağlanabilmesi için gereken adımlar yönetmelik çerçevesinde atılabilir.
- ❖ Tüm okullarda belli dönemlerde aile farkındalığının artırılması için özel eğitim alanında uzman kişiler tarafından seminerler ve konferanslar verilebilir.
- ❖ Rehber öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerini takibi ve gelişim sürecini kayıt altına alması bir üst kurum tarafından izlenebilir ve bu hususta sınıf öğretmenleri işbirliği sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Anılan, H. ve Kayacan, G. (2015). Sınıf öğretmenlerinin gözüyle kaynaştırma eğitimi gerçeği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIV. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (21-23 Mayıs 2015) Özel Sayısı*, 74-90.
- Ataman, A. (1996). Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine öğretim elemanı yetiştirilmesi ve eğitimde toplam kalite yönetimi. *Yeni Türkiye (Eğitim özel Sayısı)*, 2, 7, 382-389.
- Atıcı, R. (2014). Kaynaştırma öğrencilerinin okul hayatında yaşadığı zorluklar. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
- Babaoğlan, E. ve Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(2)*, 345-354.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G. (2007). Kaynaştırma. Ankara: KÖK Yayıncılık.
- Berkant, H., G. & Atılgan, G. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Educational Reflections, 1(1)*, 13-25.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education. (5th Ed.)*. London: Routledge Falmer.
- Demir, M. K. ve Açar, S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(3)* 749-770.

- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). How to design and evaluate research in education (Seventh ed.). New York: The McGraw Hill Companies.
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Gök, G. ve Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Gül, S. O. ve Vuran, S. (2015). Normal sınıflara devam eden özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 169-195.
- Güleryüz, B. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2008). Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches (2nd ed.). Boston: Pearson.
- Karaca, M. A. (2018). Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliklerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Konya.
- Kargın, T., Acarlar, F. ve Sucuoğlu, B. (2005). Öğretmen, yönetici ve anne babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 4 (2), 55-76.
- Landis, J. R. ve Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- MEB. (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmi Gazete.
- Ok, A. ve Erdoğan, M. (2010). Prospective teachers' perceptions on different aspects of portfolio. *Asia Pacific Education Review*, 11, 301-310.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sucuoğlu, B. (2003). Otizm ve Otistik Bozukluğu Olan Çocuklar, (Ed.: Ataman, A.), *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Yayıncılık
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları; yaklaşımlar, yöntemler, teknikleri. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Vural, M. ve Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(2), 141-159.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. ve Melekoğlu M. A. (2018). Kaynaştırma eğitiminin yasa ve uygulamalardaki durumunun Türkiye ve Avrupa bağlamında değerlendirilmesi. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 5, 1, 1-17.